

O'ZBEKISTONDA TARIXIY-MADANIY TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIIY-IQTISODIY JIHLTLARI

Isakulov Sherzod Ikrom o'g'li

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti turizm yo'nalishi talabasi

Po'latov Isfandiyor

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti turizm yo'nalishi talabasi

Annotatsiya.

O'zbekistonda tarixiy-madaniy turizmni rivojlantirish mamlakatning boy o'tmishini namoyish etish va madaniyatlararo almashinuvni rivojlantirish uchun kuchli vosita bo'lib xizmat qiladi. O'zbekiston o'zining tarixiy obidalarini o'rganish istagida bo'lgan sayohatchilarga o'z eshiklarini ochib, nafaqat o'z merosini asrab-avaylaydi, balki uning noyob madaniy o'ziga xosligini yanada chuqurroq anglash va qadrlashga yordam beradi. Ekskursiyalar, madaniy tadbirlar va qiziqarli tajribalar orqali tashrif buyuruvchilar o'zbek tarixi, me'morchiligi, san'ati va an'analari bilan tanishish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Kalit so'zlar: tarixiy-madaniy turizm, infratuzilma, me'morchilik, san'at, tajriba.

Аннотация.

Развитие историко-культурного туризма в Узбекистане служит мощным инструментом демонстрации богатого прошлого страны и развития межкультурного обмена. Открывая свои двери путешественникам, желающим изучить свои исторические памятники, Узбекистан не только сохраняет свое наследие, но и помогает лучше понять и оценить свою уникальную культурную самобытность. Благодаря экскурсиям, культурным мероприятиям и интересным впечатлениям посетители получают возможность познакомиться с историей, архитектурой, искусством и традициями Узбекистана.

Ключевые слова: историко-культурный туризм, инфраструктура, архитектура, искусство, опыт.

Abstract.

The development of historical and cultural tourism in Uzbekistan serves as a powerful tool for demonstrating the country's rich past and developing intercultural exchange. Opening its doors to travelers who want to explore its historical monuments, Uzbekistan not only preserves its heritage, but also helps to better understand and appreciate its unique cultural identity. Through excursions, cultural events and interesting experiences, visitors will have the opportunity to get acquainted with Uzbek history, architecture, art and traditions.

Key words: historical-cultural tourism, infrastructure, architecture, art, experience.

KIRISH.

O‘zbekistonda tarixiy-madaniy turizmni rivojlantirishning asosiy omillaridan biri bu uning infratuzilma va saqlash ishlariga yo‘naltirilgan sarmoyasidir. Tarixiy obidalar, muzeylar va madaniy yodgorliklarning restavratsiya qilinishi O‘zbekiston merosiga yangi hayot baxsh etib, bu boyliklarning vaqt o‘tishi bilan yo‘qolib qolmasligini ta‘minladi. Bundan tashqari, mamlakat sayyohlik joylariga kirishni yaxshilash, mehmondo‘stlik xizmatlarini rivojlantirish va uning madaniy va tabiiy merosini kelajak avlodlar uchun himoya qiluvchi barqaror turizm amaliyotlarini targ‘ib qilish orqali tashrif buyuruvchilar tajribasini oshirishga e‘tibor qaratdi. Bundan tashqari, tarixiy va madaniy turizmni targ‘ib qilish O‘zbekiston bo‘ylab mahalliy hamjamiyatlarga o‘zgaruvchan ta‘sir ko‘rsatdi. Rezidentlarni sayyohlik bilan bog‘liq tadbirlarga jalb qilish orqali, uy-joy taklif qilishdan tortib an‘anaviy hunarmandchilik va oshxonani namoyish qilishgacha, tarixiy va madaniy turizm tirikchilikni qo‘llab-quvvatlovchi va inklyuziv o‘shishga yordam beradigan iqtisodiy imkoniyatlar yaratadi. Jamiyatning ushbu ishtiroki nafaqat tashrif buyuruvchilar uchun sayohat tajribasini boyitibgina qolmay, balki mahalliy aholining madaniy merosini asrab-avaylashda g‘urur va egalik hissini uyg‘otadi. O‘zbekiston o‘zini tarixiy va madaniy turizmning yetakchi yo‘nalishi sifatida ko‘rsatishda davom etar ekan, barqaror o‘shishni ta‘minlash uchun xalqaro hamkorlar va manfaatdor tomonlar bilan hamkorlik muhim ahamiyatga ega. Raqamli texnologiyalar, marketing tashabbuslari va madaniy diplomatiyadan foydalanish orqali O‘zbekiston yangi bozorlarga chiqishi, turli auditoriyalarni jalb qilishi va global hamkorlikni rivojlantirishi mumkin. Qolaversa, madaniyatlararo muloqot va almashinuvni rivojlantirishga qaratilgan tashabbuslar boshqa xalqlar bilan aloqalarni mustahkamlash, tinchlik va o‘zaro tushunishni rivojlantirish hamda O‘zbekistonning jahon merosiga qo‘shgan hissasini ko‘rsatishga yordam beradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODOLOGIYASI.

O‘zbekistonda tarixiy va madaniy turizmni rivojlantirish meros ob‘ektlarini saqlash va targ‘ib qilishdan tashqari muhim ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlariga olib keladi. Mamlakat sayyohlik sektoriga sarmoya kiritish va kengaytirishda davom etar ekan, bir qancha ijtimoiy-iqtisodiy jihatlar kuchayib boradi, ular jamoalar tuzilishini shakllantiradi, turmush tarziga ta‘sir qiladi va umumiy iqtisodiy o‘shishga hissa qo‘shadi. O‘zbekistonda tarixiy-madaniy turizmni rivojlantirishning asosiy ijtimoiy-iqtisodiy jihatlari:

1. Iqtisodiy o‘shish: Tarixiy va madaniy turizm O‘zbekistonda iqtisodiy o‘shishda muhim rol o‘ynaydi. O‘zining tarixiy joylarini o‘rganish uchun dunyoning turli burchaklaridan tashrif buyuruvchilarni jalb qilish orqali turizm sektori daromad keltiradi, ish o‘rinlari yaratadi va mahalliy biznesni rag‘batlantiradi. Turistlar oqimi aholiga turar joy, restoranlar, transport xizmatlari, hunarmandchilik savdosi va turizm

bilan bog‘liq boshqa faoliyatlar orqali daromad keltiradi va shu orqali mintaqaning umumiy iqtisodiy rivojlanishiga hissa qo‘shadi.

2. Bandlik imkoniyatlari: O‘zbekistonda tarixiy-madaniy turizmning rivojlanishi mahalliy aholi uchun ish o‘rinlari yaratilishiga olib keladi. Turizm infratuzilmasi kengaygani sari mehmondo‘stlik, ekskursiya, transport, konservatsiya va madaniy talqin kabi sohalarda malakali ishchi kuchiga talab ortib bormoqda. Bu, o‘z navbatida, ishsizlik darajasini pasaytirish, turmush darajasini oshirish va odamlarning turizm sanoatida faol ishtirok etishiga yordam beradi.

3. Madaniy merosni asrash: O‘zbekistonda tarixiy-madaniy turizmni rivojlantirish madaniy merosni asrab-avaylashda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Turizm meros ob'ektlari, yodgorliklari va an'analariga e'tiborni qaratib, ushbu boyliklarni saqlash va tiklashni rag'batlantiradi. Sayyohlik faoliyatidan olingan daromadlar tarixiy obidalarni saqlash va muhofaza qilishga, kelajak avlodlar qadrlashi va bahramand bo‘lishi uchun ularning uzoq umr ko‘rishini ta’minlashga qayta sarmoya kiritilishi mumkin.

4. Hamjamiyatni rivojlantirish: Turizmni rivojlantirish, ayniqsa, tarixiy va madaniy obidalar joylashgan qishloq joylarida hamjamiyatning faolligini va imkoniyatlarini oshiradi. Mahalliy hamjamiyatlar uy-joy taklif qilish, hunarmandchilik mahsulotlarini sotish, asl madaniy tajribalarni taqdim etish va madaniy tadbirlarda ishtirok etish orqali turizmdan foyda olish imkoniyatiga ega. Bunday ishtirok etish nafaqat jamiyat a'zolariga daromad keltiradi, balki ijtimoiy hamjihatlikka yordam beradi, an'anaviy amaliyotlarni saqlaydi va aholining umumiy farovonligini oshiradi.

5. Infratuzilmani rivojlantirish: Tarixiy va madaniy turizmning o'sishi O'zbekistonda infratuzilmani rivojlantirishga investitsiyalarni rag'batlantiradi. Takomillashtirilgan transport tarmoqlari, joylashtirish vositalari, tarjimon markazlari va tashrif buyuruvchilarga xizmat ko'rsatish umumiy turizm tajribasini oshirish va ko'proq tashrif buyuruvchilarni jalb qilish uchun muhim ahamiyatga ega. Bundan tashqari, infratuzilma loyihalari iqtisodiy faollikni rag'batlantirish, qurilish ish o'rinlarini yaratish va turistlar va mahalliy aholi uchun qulayliklarni modernizatsiya qilish orqali to'lqinli effekt yaratadi.

6. Madaniy almashinuv va o‘zaro tushunish: Tarixiy va madaniy turizm O‘zbekistonga tashrif buyuruvchilar va mahalliy hamjamiyatlar o‘rtasida madaniy almashinuv va tushunish platformasi bo‘lib xizmat qiladi. Turli madaniyatlar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar o'zaro hurmat, bag'rikenglik va xilma-xillikni qadrlashni rivojlantiradi. O‘zbekiston o‘zining noyob merosini namoyish etish orqali madaniyatlararo muloqotni olg‘a surmoqda, xalqaro munosabatlarni yo‘lga qo‘yadi va yanada o‘zaro bog‘langan va uyg‘un global jamiyatga hissa qo‘shadi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR.

O‘zbekistonda tarixiy-madaniy turizmning rivojlanishi turizmning jamiyat, iqtisodiyot va madaniyatga ta’sirini shakllantiradigan keng ko‘lamli ijtimoiy-iqtisodiy

jihatlilar bilan chambarchas bog‘liq. O‘zbekiston o‘zining boy tarixi, merosi va madaniy an‘analarini o‘rganishga intilayotgan sayohatchilar uchun o‘zini asosiy yo‘nalish sifatida ko‘rsatishga intilayotgan ekan, turizm rivojlanishining ko‘p qirrali oqibatlarini tushunish zarur. Ushbu muqaddima O‘zbekistondagi tarixiy va madaniy turizmning ijtimoiy-iqtisodiy jihatlari haqida tushuncha berish, turizmning mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy o‘zgaruvchan tabiatini ta‘minlovchi asosiy mavzularni yoritib berishga qaratilgan[4]

O‘zbekistonning tarixiy va madaniy merosi ko‘p asrlarga borib taqaladi, u Ipak yo‘li, qadimiy shaharlar, me‘moriy mo‘‘jizalar va xilma-xil madaniy amaliyotlarni o‘z ichiga oladi. Bu boy merosni sayyohlik yo‘li bilan asrab-avaylash va targ‘ib qilish nafaqat tashrif buyuruvchilarni jalb etish, balki mahalliy aholida g‘urur va o‘zlikni anglash tuyg‘ularini uyg‘otishga ham xizmat qilmoqda. O‘zbekiston o‘zining tarixiy ildizlarini qamrab olgan holda, bugungi kundagi iqtisodiy o‘‘sish va ijtimoiy rivojlanish uchun o‘z o‘tmishidan foydalanadi. O‘zbekistonda tarixiy va madaniy turizmning iqtisodiy ta‘siri katta bo‘lib, daromad olish, ish o‘rinlari yaratish va infratuzilmani rivojlantirishga yordam beradi. Turistlar oqimi iqtisodiyotning turli sohalarida, jumladan, mehmondo‘stlik, transport, hunarmandchilik va mahalliy xizmatlarda xarajatlarni rag‘batlantiradi. Bu, o‘z navbatida, aholi bandligini ta‘minlash, aholi daromadlarini oshirish, turizm bilan bog‘liq infratuzilmaga sarmoya kiritishga olib keladi va bularning barchasi mamlakatning umumiy iqtisodiy farovonligiga xizmat qiladi. O‘zbekistonda turizmning rivojlanishi jamiyat o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlarni, madaniy almashinuvlarni va o‘ziga xoslikni shakllantirishni shakllantiradigan chuqur ijtimoiy ahamiyatga ega.[5]

Sayyohlar bilan muloqot qilish orqali mahalliy hamjamiyatlar o‘zlarining an‘analari, urf-odatlar va turmush tarzini baham ko‘rish, o‘zaro tushunish va hurmatni rivojlantirish imkoniyatiga ega. Bundan tashqari, turizm ijtimoiy inklyuzivlikni rag‘batlantiradi, marginal guruhlarning imkoniyatlarini kengaytiradi va shahar va qishloqlar o‘rtasidagi aloqalarni mustahkamlaydi, yanada yaxlit va inklyuziv jamiyatni yaratadi. O‘zbekistonda tarixiy va madaniy turizm o‘‘sib borishi bilan barqaror amaliyot va atrof-muhitni muhofaza qilishga bo‘lgan ehtiyoj tobora ortib bormoqda. Tabiiy boyliklar, meros ob‘ektlari va madaniy yodgorliklarni saqlash turizmni rivojlantirishning uzoq muddatli hayotiylikini ta‘minlash uchun juda muhimdir. Barqarorlik tamoyillarini turizmni rejalashtirish va boshqarishga integratsiyalash orqali O‘zbekiston atrof-muhitga ta‘sirni minimallashtirish, biologik xilma-xillikni muhofaza qilish va kelajak avlodlar uchun madaniy merosini asrashi mumkin. O‘zbekistonda tarixiy va madaniy turizmni barqaror rivojlantirish uchun samarali siyosat ishlab chiqish va strategik rejalashtirish muhim ahamiyatga ega. Hukumat tashabbuslari, tartib-qoidalar va rag‘batlantirishlari turizmni rivojlantirish yo‘nalishini yo‘naltirishda, iqtisodiy yutuqlarni ijtimoiy va madaniy saqlash bilan muvozanatlashda

hal qiluvchi rol o'ynaydi. Davlat va xususiy manfaatdor tomonlar o'rtasidagi hamkorlik, jamoatchilik ishtiroki va salohiyatni oshirish turizmni rivojlantirishga kompleks yondashuvning asosiy tarkibiy qismlari bo'lib, uning ijtimoiy-iqtisodiy foydasini maksimal darajada oshiradi.[3]

XULOSA.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, O'zbekistonda tarixiy-madaniy turizmni rivojlantirishning ijtimoiy-iqtisodiy jihatlari ko'p qirrali bo'lib, iqtisodiy o'sish, bandlik imkoniyatlari, madaniyatni saqlab qolish, jamiyatni rivojlantirish, infratuzilmani yaxshilash va madaniyatlararo almashinuvni o'z ichiga oladi. Ushbu jihatlardan strategik foydalanish orqali O'zbekiston turizmni rivojlantirishdan maksimal darajada foydalanishi, barqaror turizm industriyasini yaratishi va o'zini jahon miqyosida madaniy boylik va mehmondo'stlik mayoqi sifatida ko'rsatishi mumkin. O'zbekistonda tarixiy-madaniy turizmning rivojlanishi mamlakatning boy merosi va madaniy merosini dunyoga namoyish etish yo'lida yangi sahifani ochadi. Strategik rejalashtirish, saqlash va infratuzilmaga sarmoya kiritish, jamoatchilik ishtiroki va global hamkorlik orqali O'zbekiston o'z o'tmishi xazinalarini ochishga, barqaror iqtisodiy imkoniyatlar yaratishga va global miqyosda madaniyatlararo o'zaro tushunishni rivojlantirishga tayyor. O'zbekistonga tashrif buyuruvchilar shunchaki sayyohlar emas; ular o'tmish aks-sadolari jonli kelajak va'dasi bilan aks sado beradigan mamlakatda vaqt, madaniyat va tarix bo'ylab o'zgaruvchan sayohatga o'tlanayotgan sayohatchilardir.[1]

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. Tuxliyev I.S., Xaitboyev R., Tursunova G.R. Turizm asoslari. O'quv-uslubiy murakkab. - Samarqand, SamISI, 2013. - 372 b.[1]

2. Qudratov G.H., Pardayev M.Q., Otaboyev R. O'zbekistonda turizm salohiyati va uni rivojlantirishda davlat siyosatining asosiy yo'nalishlari. // xizmat ko'rsatish va turizm sohalarini rivojlantirish: muammolar va ularning yechimlari. - T.: Iqtisodiyot va moliya, 2008. - b. 61-70.[2]

3. Hayitboyev R., Sattarov A. Turizm marshrutini ishlab chiqish texnologiyasi. Samarqand, 2011 yil.[3]

4. Matyakubov U.R. —Ekologik vaziyatni hisobga olgan holda turizmning samaradorligi takomillashtirish yo'nalishlari va istiqbollari mavzusida. nomzodlik dissertatsiyasining konspekti. – Samarqand, 2011. – 12 b.[4]

5. Halikulov A.N. —Mehmonxonalarda xizmat ko'rsatish sifati va samaradorligini oshirish imkoniyatlar dissertatsiya konspekti. Abstrakt. – Samarqand, 2010. – 25 b.[5]